

Ärende: VN/7050/2023

Utkast till riksomfattande program för ungdomsarbete och ungdomspolitik (RUNGPO) 2024-2027

Lausunnonantajan lausunto

Regeringens ungdomspolitiska mål och åtgärder; Korg 1: Varje ung har en väg som leder framåt

Mål 1: Den unga mår bra i skolan och läroanstalten

FDUV understöder ett starkare sektorövergripande samarbete mellan kommunerna, välfärdsområdena och utbildningsanordnarna när det gäller främjandet av ungdomars hälsa. Över lag behövs ett starkare stöd i närskolan och här spelar det sektorövergripande samarbetet en avgörande roll. Det behövs regelbundna möten mellan utbildningsanordnarna och välfärdsområdena. Särskilt för personer med intellektuell funktionsnedsättning är det även viktigt att involvera vårdnadshavarna i det här samarbetet, eftersom närkretsen har en viktig roll i att trygga det individuella stödet för personen. För att det här samarbetet ska fungera i praktiken måste en smidig överföring av information garanteras.

Mångsidiga och anpassade lärmiljöer är en viktig del i att trygga inläringen och skoltrivseln för elever med särskilda stödbehov, såsom för personer med intellektuell eller liknande funktionsnedsättning. I planeringen och utvecklingen av lärmiljöerna är det central betydelse att man utgår från principerna om universell utformning och olika behov av tillgängliga lösningar, vilket även borde skrivas i programmet. Det handlar i praktiken om att utrymmen anpassas till så många olika användare som möjligt redan från första början. I det här arbetet behöver mer än bara den fysiska tillgängligheten beaktas, det behövs även kognitiva och sensoriska anpassningar. För en del skapar starka ljus och färger stress och oro och blir de facto ett hinder som gör att personen är tvungen att avlägsna sig. Även starka dofter och ljud kan begränsa tillgängligheten. Lärmiljöerna har en stark koppling till hur man trivs i skolan, därför är det också viktigt att klasstorlekarna är tillräckligt små, eftersom det för många kan vara lättare att koncentrera sig på skolarbetet i små grupper.

De ungas motions- och levnadsvanor utgör en viktig del av deras välmående. FDUV vill betona att med tanke på uppföljningen av den fysiska funktionsförmågan är det viktigt att även beakta behoven

hos personer med funktionsnedsättning, eftersom de på grund av sin funktionsnedsättning kan ha mer begränsade möjligheter att röra på sig. Det här betyder att det måste finnas tillgång till anpassade motionsformer så att även personer med funktionsnedsättning får tillräckligt med motion. Att utveckla motionsrådgivningen genom motionscoacher är ett bra sätt att främja fysisk aktivitet hos unga och stärka den individuella elevhälsan. Särskilt viktigt är det att coacherna också har kunskap om intellektuella funktionsnedsättningar och kunnande i alternativ och kompletterande kommunikation samt hur man stöder självbestämmande.

Mål 2: Alla unga har tillgång till en lättillgänglig hobby som intresserar dem

FDUV välkomnar förslaget att alla ska ha tillgång till en lättillgänglig hobby som intresserar dem. Enligt FDUV är det framför allt viktigt att särskild uppmärksamhet fästs vid unga med särskilda behov. I stycket nämns personer med sensoriska funktionsnedsättningar, men även personer med intellektuell eller andra funktionsnedsättningar kan behöva anpassningar för att ha möjlighet att delta i fritidsverksamhet.

När fritidsverksamheten för personer med funktionsnedsättning utvecklas är det viktigt att säkerställa att det finns tillräckligt med resurser för att förverkliga den och att det finns kunskap om de olika stödbehoven. Tredje sektorn har ett brett kunnande och erfarenhet av anpassad fritidsverksamhet som kunde användas i utvecklingsarbetet. Samarbete med tredje sektorn gällande fritidsverksamhet borde därför nämnas i programmet.

FDUV vill även lyfta upp vikten av integrerad fritidsverksamhet. Personer med intellektuell funktionsnedsättning kan ha begränsade sociala nätverk och många av dem umgås på fritiden enbart med andra med en liknande funktionsnedsättning. Därför skulle det också vara viktigt att stöda deras delaktighet och integrering i samhället genom just hobbyverksamheten. Kommuner och organisationer borde därför uppmuntras till att ordna hobbyverksamhet som är tillgängliga för alla unga, även för dem som har en funktionsnedsättning. Här kan organisationer med ett specialkunnande om funktionsnedsättningen anlitas för att utbilda i hur man kan ordna inkluderande motion.

FDUV understöder att teaterverksamhet för unga främjas. Det finns flera goda erfarenheter av anpassad teaterverksamhet för personer med intellektuell funktionsnedsättning.

Enligt FDUV är det viktigt att även familjer får information om olika hobbyalternativ. Särskilt för personer med intellektuell funktionsnedsättning spelar familjerna en stor roll i att hitta lämpliga hobbyer, personliga assistenter och stödpersoner som möjliggör deltagande i fritidsverksamhet.

Många personer med intellektuell funktionsnedsättning och deras familjer har ofta små inkomster och kan ha svårigheter med att få vardagsekonomin att gå ihop. Om det är för dyrt att delta i en

hobbyverksamhet kan det i praktiken utesluta många med intellektuell funktionsnedsättning. FDUV föreslår därför att det läggs till i programmet att alla unga oberoende av sin ekonomiska situation ska ha möjlighet att delta i en meningsfull fritidssysselsättning.

Mål 3: Antalet unga som står utanför arbetslivet och utbildning minskar

Navigatörerna och andra motsvarande sektorövergripande tjänster behöver stärka sitt kunnande kring olika specialbehov, inklusive behoven hos personer med intellektuell funktionsnedsättning och de stödformer som finns att tillgå. Navigatörernas tjänster måste även finnas på svenska. Omkring 2 % av personer med intellektuell funktionsnedsättning har ett arbete med lön. Men, med rätt individuellt stöd och rätt anpassningar skulle många flera kunna ha ett jobb med lön. För att personer med funktionsnedsättning ska kunna delta i arbetsmarknaden, behövs även deltidsjobb som kan skräddarsys enligt personens individuella behov.

Det behöver också finnas en stark koppling mellan andra stadiet och yrkeslivet, inklusive dag- och arbetsverksamhet, för att stärka möjligheterna till ett meningsfullt och gott liv också efter andra stadiet. Detta kunde förtydligas och läggs till i programmet. Utbildningsanordnarna på andra stadiet bör därför garanteras tillräckliga resurser för att i samarbete med arbetsgivare och funktionshindersservicen skräddarsy praktikplatser, arbetsplatser och daglig sysselsättning enligt den ungas individuella behov. Det här underlättar övergången från studier till arbetsliv. Kopplingen mellan studierna och arbetslivet behöver även stärkas inom TELMA-utbildningen, särskilt med tanke på att den utbildningen inte leder till en yrkesexamen.

Övergången från andra stadiet till arbetslivet kunde också uppmärksammas i programmet. För att underlätta den här övergången måste även arbetsgivarnas kunskap om personer med funktionsnedsättning stärkas. De behöver få information och stöd för att bemöta och anställa personer med funktionsnedsättning.

För FDUV blir det oklart vad stödet för vuxenblivande för unga innebär. Att gå från ung till vuxen är en omvälvande period i livet som påverkar hela familjen. Om det finns en intellektuell eller liknande funktionsnedsättning i bilden kan det vara extra viktigt att få stöd och hjälp på vägen. Det kan bland annat handla om stöd i självbestämmande, information om alternativ för studier och sysselsättning, men även stöd i att flytta hemifrån.

Regeringens ungdomspolitiska mål och åtgärder; Korg 2: Mångsidig kunskap och verktyg för att stödja ungas psykiska välbefinnande

FDUV föreslår att man i programmet vidtar särskilda åtgärder för att främja psykisk hälsa hos unga med funktionsnedsättning. Över lag har personer med funktionsnedsättning mera psykisk ohälsa än personer utan funktionsnedsättning. Det beror bland annat på ansamling av socioekonomiska riskfaktorer, upplevelser av diskriminering och smärta. Särskilda satsningar på mentalvårdstjänster på svenska behövs, eftersom det finns stora brister i de svenskspråkiga tjänsterna idag. Det finns

även stora brister i de svenskspråkiga tjänsterna för personer med intellektuell funktionsnedsättning med psykisk ohälsa. Forskning har visat att vuxna med intellektuell funktionsnedsättning löper minst två till tre gånger högre risk att utveckla psykisk ohälsa jämför med risken för den övriga befolkningen. Kunskapsområdet kring psykisk ohälsa och intellektuell funktionsnedsättning bör därför stärkas.

Regeringens ungdomspolitiska mål och åtgärder; Korg 3: Ungas välbefinnande stöds genom ökad delaktighet, gemenskap och trygghet

Mål 6: De ungas möjligheter att delta i och påverka samhällsdebatten och beslutsfattandet främjas

I målet nämns att hörandet av unga främjas bland annat genom ett tydligt språk. FDUV betonar att det utöver detta behövs information på lätt språk, vilket borde läggas till i programmet. Lätt språk riktar sig till personer som har svårt att läsa och/eller förstå allmänspråk. Lätt språk är inte samma sak som klarspråk eller tydligt språk. Till målgruppen för lätt språk hör bland annat personer med inlärningssvårigheter, intellektuell funktionsnedsättning, ovana läsare och läsare med ett annat modersmål, till exempel invandrare som håller på och lär sig språket. Det finns många ungdomar som hör till den här gruppen och som behöver information på lätt språk för att ha möjligheter att vara aktiva och delaktiga i samhället.

FDUV understöder förslaget att ungas delaktighet främjas i samband med åtgärderna för demokratiprogrammet. FDUV betonar att personer med intellektuell funktionsnedsättning inte har samma förutsättningar som andra ungdomar att få sin röst hörd eller vara delaktiga i olika påverkansorgan såsom ungdomsråd. Det behöver utvecklas olika anpassade metoder och strukturer som skapar förutsättningar för personer med intellektuell funktionsnedsättning ska få sin röst hörd. I praktiken handlar det bland annat om att främja kognitiv tillgänglighet. Det kan handla om information ska vara lätt att förstå, men även att det finns en person att fråga och tillräckligt med tid så att man hinner ställa frågor om man själv inte förstår det som diskuteras.

Det behövs även lättläst information och material om klimatförändringen för att alla ungdomar ska ha möjlighet att förstå och använda sig av kunskap om klimatförändringen.

Mål 7: De ungas trygghetskänsla och säkerhet stärks

FDUV föreslår att man skriver in i programmet att det behövs särskilda insatser för att beakta personer med funktionsnedsättning i antimobbingsarbetet. Enligt THL:s Hälsa i skolan-undersökning 2017 har till exempel 45 procent av de unga med funktionsnedsättning i åk 8–9 upplevt diskriminerande mobbning i skolan eller på sin fritid. Motsvarande siffra för de unga utan nedsatt funktionsförmåga var 22 procent. Tyvärr har många personer med intellektuell funktionsnedsättning erfarenheter av mobbning och därför borde bland annat skolorna i sitt antimobbingsarbete inkludera ett funktionshinderperspektiv. Även personer med intellektuell funktionsnedsättning kan engageras i det arbetet, till exempel genom erfarenhetstalare.

Mål 8: De ungas gemenskap, likabehandling och resiliens ökar

FDUV föreslår att man lägger till i programmet en åtgärd om att främja bildandet och upprätthållandet av sociala relationer, eftersom det är en viktig del i en ung persons liv. Starka vänskapsrelationer främjar känslan av gemenskap, psykisk hälsa och stärker därmed även de ungas resiliens. Många personer med intellektuell funktionsnedsättning har svårt att hitta vänner och kan behöva stöd i att upprätthålla kompisrelationer. Stödpersoner och personliga assistenter för fritiden är en viktig möjliggörare för en meningsfull och social fritid. Därför är det viktigt att även funktionshinderservicen får tillräcklig med resurser för att stöda personer med funktionsnedsättning till ett aktivt socialt liv.

En viktig utgångspunkt för hobbyverksamhetens är att främja gemenskap, vilket i praktiken handlar om att ingå i sociala sammanhang och få nya vänner. Ofta är det också vännerna i fritidsverksamheten som motiverar att delta i den. Av den här orsaken är det också viktigt att deltagandet i hobbyer och idrott finns tillgänglig som lågtröskelverksamhet.

Mediefostran och netikett är viktiga frågor som behöver främjas. Personer med intellektuell funktionsnedsättning är särskilt sårbara för att bli utsatta för nätbedrägerier. Det är viktigt att mediefostran också anpassas till behoven hos personer med intellektuell funktionsnedsättning bland annat genom material på lätt språk.

Riktlinjer för stödet till ungdomsarbete och ungdomsverksamhet

-

- Prioriteringar för godkännande av rätten till statsbidrag för kompetenscentrum på ungdomsområdet

-

Finlands mål för det internationella och europeiska samarbetet på ungdomsområdet

Kommentar gällande åtgärder för ungas psykiska välbefinnande

FDUV stöder att Finland främjar unga i en utsatt ställning, bland annat olika minoritetsgrupper. FDUV föreslår även att programmet skulle beakta de personer som hör till en dubbelminoritet, eftersom de är särskilt utsatta.

Kommentar gällande åtgärder kring delaktighet och stärkande av demokratin.

Det viktigt att Finland fortsätter främja god praxis och dela med sig av sina erfarenheter till andra länder. Programmet borde även beakta att Finland har mycket att lära sig av andra länder när det gäller delaktighet för sårbara grupper. Det finns goda exempel kring främjande av delaktighet till exempel i Sverige som Finland kunde använda sig av. I Sverige används bland annat Mitt val som är en metod som tillgängliggör röstning och politik för personer med intellektuell funktionsnedsättning. Den bygger på en studiecirkel med lättläst information om hur demokratin fungerar och är uppbyggd.

Andra synpunkter på programme

FDUV ställer sig positivt till att det utarbetas ett nationellt program för att främja ungas välbefinnande och att öka deras deltagande i samhället. När unga involveras är det viktigt att även att säkerställa att även utsatta grupper får sin röst hörd och att deras behov beaktas. År 2016 ratificerade Finland FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. I frågor som berör personer med funktionsnedsättning ska konventionsstaterna höra personer med funktionsnedsättning genom de organisationer som företräder dem.

I inledningen av programmet nämns att i samband med genomförandet samordnas åtgärderna med åtgärderna av barnstrategin. Delegationen för rättigheter för personer med funktionsnedsättning VANE, utarbetar för varje mandatperiod ett handlingsprogram för hur FN:s funktionshinderkonvention ska implementeras i praktiken, vilket även kunde lyftas upp i programmet.

FDUV är en riksomfattande intresseorganisation för svenskspråkiga personer med intellektuell eller liknande funktionsnedsättning och deras närstående. Förbundet representerar tio lokalföreningar samt riksföreningen för personer med intellektuell funktionsnedsättning Steg för Steg. FDUV har ca 2850 medlemmar, men betjänar närmare 5000 personer runt om i Svenskfinland.

Tallberg-Hahtela Annette
FDUV

Westerlund Vanessa
FDUV